

LUẬN ÁN TIẾN SĨ LUẬT HỌC
NGUYỄN VIỆT GIANG. *Thừa kế thế vị*
theo pháp luật Việt Nam

Chuyên ngành: Luật kinh tế

Mã số: 9.38.01.07

Chế định thừa kế luôn có vị trí quan trọng trong các chế định pháp luật và bản thân nó cũng phản ánh được tính chất của từng giai đoạn lịch sử trong quá trình phát triển của một chế độ xã hội. Khi xã hội ngày càng phát triển thì tài sản của các cá nhân sở hữu ngày càng lớn và phong phú, đa dạng, đặt ra vấn đề phải bảo vệ quyền sở hữu của chủ tài sản một cách hiệu quả, trong đó pháp luật về thừa kế nói chung và thừa kế thế vị nói riêng là một trong những công cụ bảo vệ quyền sở hữu hiệu quả nhất. Luận án góp phần làm sáng tỏ những vấn đề lý luận về thừa kế thế vị, đánh giá thực trạng các quy định pháp luật và thực tiễn áp dụng các quy định pháp luật về thừa kế thế vị ở Việt Nam hiện nay, qua đó đề xuất phương hướng và giải pháp nhằm hoàn thiện các quy định pháp luật về thừa kế thế vị ở Việt Nam.

Ngoài phần Mở đầu, Kết luận và Danh mục tài liệu tham khảo, Luận án được kết cấu gồm 4 chương: Chương 1- *Tổng quan tình hình nghiên cứu các quy định pháp luật về thừa kế thế vị*. Chương 2- *Một số vấn đề lý luận cơ bản về pháp luật thừa kế và thừa kế thế vị*. Chương 3- *Thực trạng pháp luật và thực tiễn áp dụng pháp luật về thừa kế thế vị ở Việt Nam hiện nay*. Chương 4- *Phương hướng và giải pháp hoàn thiện pháp luật về thừa kế thế vị ở Việt Nam hiện nay*. Dưới đây là một số kết quả nghiên cứu nổi bật của Luận án.

Ở Việt Nam, quyền thừa kế là một trong những quyền cơ bản của công dân đã

được pháp luật ghi nhận và bảo vệ, được Hiến pháp năm 2013 ghi nhận. Quy định về thừa kế thế vị được hoàn thiện dần qua từng giai đoạn lịch sử, thể hiện cụ thể qua nội dung các văn bản pháp luật liên quan đến thừa kế. Luận án đã phân tích, đánh giá nội dung các quy định pháp luật của Việt Nam về thừa kế thế vị thông qua các văn bản pháp luật từ trước đến nay, đặc biệt là các quy định về thừa kế thế vị theo quy định của Bộ luật Dân sự (BLDS) các năm 1995, 2005, 2015. Năm 1990, Pháp lệnh Thừa kế được ban hành, lần đầu tiên vấn đề thừa kế thế vị đã được quy định riêng thành một điều luật. Sau đó, quy định này tiếp tục được kế thừa và phát triển trong BLDS 1995 và hoàn thiện hơn trong BLDS các năm 2005, 2015. BLDS 2005 và 2015 đã có những quy định cụ thể, chi tiết, có nhiều điểm tiến bộ hơn so với các quy định về thừa kế thế vị trong các văn bản pháp luật trước đó và có tác động tích cực trong việc giải quyết các vụ án về thừa kế thế vị trong thực tiễn.

Luận án chỉ rõ các quy định pháp luật về thừa kế được quy định một cách khá đầy đủ tại Phần thứ tư (từ Chương XXI đến chương XXIV) của BLDS 2015, trong đó có các quy định liên quan đến thừa kế thế vị. Thừa kế thế vị là trường hợp thừa kế đặc biệt phát sinh từ thừa kế theo pháp luật nên những người thừa kế thế vị cũng có địa vị rất đặc biệt. Theo quy định của BLDS 2015, mọi cá nhân đều có quyền như nhau trong việc hưởng di sản thừa kế theo di chúc hoặc theo pháp luật. Khi người chết không để lại di chúc thì di sản của người chết sẽ được chia theo hàng thừa kế theo pháp luật, người được

hưởng di sản hàng đầu tiên là cha, mẹ, vợ, chồng và các con của người chết. Cháu hoặc chất sẽ là những người được hưởng di sản thừa kế theo hàng thứ 2 và thứ 3 khi những người ở hàng thừa kế trước không còn ai. Những người cháu hay chất của người chết này vẫn có thể được hưởng di sản thừa kế ngang hàng với những người cùng hàng thừa kế với ông, bà hay cha, mẹ mình với tư cách là người là người thế vị cha mẹ mình để hưởng thừa kế di sản của người chết theo quy định pháp luật về thừa kế thế vị.

BLDS 2015 ngoài việc dành riêng Điều 652 (Điều 677 BLDS 2005) để quy định về thừa kế thế vị và để tránh sự lúng túng trong cách áp dụng luật trên thực tế thì bộ luật này còn dành Điều 653 và Điều 654 (Điều 678 và Điều 679 BLDS 2005) để cụ thể hóa các trường hợp thừa kế thế vị, đặc biệt là thừa kế thế vị giữa cha dưỡng, mẹ kế và con riêng; giữa con nuôi với cha đẻ, mẹ đẻ, cha nuôi, mẹ nuôi. Đây là một bước tiến mới khi ghi nhận quyền thừa kế về mặt pháp lý của các đối tượng đặc biệt như: con nuôi, con riêng. Quy định trên là một điều chỉnh hợp lý và cần thiết cho Điều 678 BLDS 1995, bởi vì trong những năm gần đây, cùng với sự phát triển của nền kinh tế đất nước, sự gia tăng của dân số, biến đổi khí hậu dẫn đến nhiều hiện tượng thiên tai, dịch bệnh,... đã cướp đi sinh mạng của nhiều người và trường hợp nhiều người gặp rủi ro cùng một thời điểm là điều không hiếm gặp. Thực tế, có nhiều trường hợp con, cháu của người để lại di sản có thể chết cùng một thời điểm với người để lại di sản, nên quy định này đã thực sự đóng vai trò quan trọng trong việc bảo vệ quyền và lợi ích chính đáng của công dân nói chung và của cháu, chất của người để lại di sản nói riêng. Mặc dù

các quy định về thừa kế thế vị của BLDS 2015 đã có sự tiến bộ so với các quy định trước đó, nhưng vẫn còn tồn tại nhiều hạn chế cả về mặt lý luận và thực tiễn, vì vậy trong thực tế áp dụng các quy định này thì các tòa án vẫn còn nhiều vướng mắc, khó khăn trong việc giải quyết các vụ án liên quan đến thừa kế thế vị do cách hiểu và áp dụng các quy định này còn chưa thống nhất, dẫn đến tình trạng vẫn còn nhiều vụ án bị kháng nghị và hủy án để xét xử lại với các lý do như: xác định di sản thừa kế thế vị không đúng; xác định người thừa kế thế vị không đúng hoặc không đầy đủ; xác định quan hệ nuôi dưỡng, chăm sóc giữa cha dưỡng, mẹ kế với con riêng không chính xác... Những vướng mắc, khó khăn trong việc áp dụng các quy định pháp luật về thừa kế thế vị trong việc giải quyết các vụ án liên quan đến thừa kế thế vị phản ánh trung thực thực tiễn áp dụng các quy định về thừa kế thế vị theo pháp luật Việt Nam hiện nay. Tác giả Luận án đã phân tích những khó khăn, bất cập này theo từng trường hợp thừa kế thế vị và nêu vụ việc cụ thể để chứng minh cho sự bất cập trong các quy định này.

Thừa kế thế vị là một phần quan trọng của pháp luật thừa kế. Thừa kế thế vị trực tiếp bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp của cháu, chất của người để lại di sản, tránh việc di sản thừa kế được chia cho người không thân thích nhất của người để lại di sản. Qua phân tích thực trạng pháp luật, thực tiễn áp dụng và những bất cập trong các quy định pháp luật về thừa kế thế vị ở Việt Nam hiện nay, Luận án đã đưa ra những phương hướng và một số giải pháp hoàn thiện các quy định pháp luật về thừa kế thế vị ở Việt Nam hiện nay.

(xem tiếp trang 60)